

SUDETSKÁ KRIZE

1938

Znak Sudetoněmecké strany.

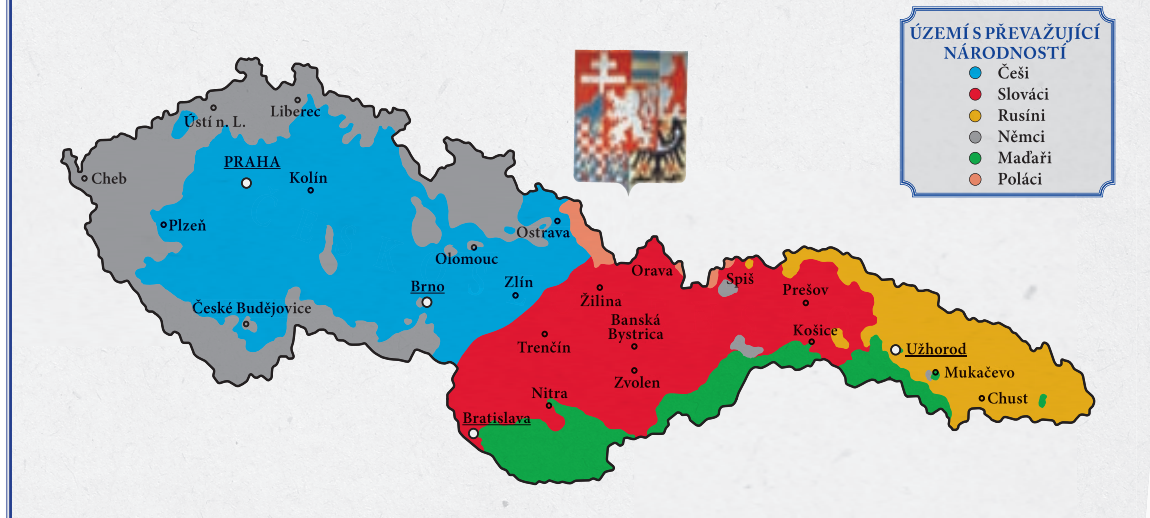
V letech 1934 až 1937 se Československo vyrovnávalo s hospodářskými a sociálními důsledky velké hospodářské krize (1929–1933). Opět se zvyšovala zaměstnanost, **rostla výroba**, zahraniční vývoz, domácí spotřeba i **životní úroveň obyvatel**. Bohužel navzdory hospodářskému zlepšení nadále **přetrvávala** výrazná politická **radikalizace** značné části **veřejnosti** vyvolaná bídou a strachem z budoucnosti v předchozích letech. Krize tak sekundárně přivedla nezvratné změny doma i v zahraničí, které záhy přispěly k ohrožení a následnému přechodnému zániku Československa v roce 1938.

Nejzávažnější důsledky krize vyvolala v **sousedním Německu**. V **lednu 1933** v něm převzal politickou moc diktátor **Adolf Hitler** a jeho *Nacionálně socialistická německá dělnická strana* (NSDAP). Po nastolení diktatury Německo obnovilo všeobecnou brannou povinnost a začalo budovat novou armádu *wehrmacht* (1935). Berlín postupně vypověděl všechny poválečné smlouvy, které ho svazovaly. Československo se ocitlo společně s Rakouskem a Polskem mezi nejohroženějšími zeměmi. Nejenže bylo jedinou demokracií ve střední Evropě, ale především v **českém pohraničí** žily více než **tři miliony etnických Němců**. Hitler považoval Československo za umělý výtvor. Bylo jen otázkou času, kdy vůči němu vznese územní nároky. Mezi jeho veřejně deklarované cíle totiž od počátku patřilo sjednocení všech Němců do jednoho státu.

Od počátku 30. let se **československá vláda** připravovala na případný vojenský střet s Německem. V roce 1935 uvolnila finanční prostředky na **vybudování** důmyslného systému **pohraničních opevnění** na hranicích s Německem a Maďarskem a na modernizaci armády. Prezident Edvard Beneš vyvíjel diplomatické úsilí ve snaze **zapojit** do systému evropské bezpečnosti také izolovaný **Sovětský svaz**. Prosadil tehdy jeho přijetí do *Společnosti národů*, čímž pomohl prolomit jeho mezinárodní izolaci. Záhy inicioval také vytvoření francouzsko-československo-sovětské **smluvní aliance proti Německu**, která se ale v roce 1938 nakonec ukázala jako zcela nefunkční. Ke smluvní alianci se totiž nepřipojila Velká Británie ani USA, u kterých nadále přetrvávala značná nedůvěra k SSSR. Francie se stále cítila spojenceky vázána především na Velkou Británii, a nikoliv na Československo či SSSR. A konečně ani Sovětský svaz se nebyl ochoten angažovat ve prospěch Československa, pokud by tak neučinila i Francie. Stejně tak se v roce 1938 zhroutil i obranný systém *Malé dohody*. Rumunsko přešlo na stranu Německa a o podobném kroku uvažovala i jugoslávská vláda.

Další těžký důsledek krize se ve druhé polovině 30. let projevil **doma**. Vzhledem ke struktuře průmyslu krize nejvíce postihla české pohraničí a Slovensko. V obou regionech **posílila separatistické tendence** – českých Němců a Slováků. Zatímco slovenští autonomisté vystoupili proti Československu až na podzim 1938, sudetoněmečtí separatisté zesílili své aktivity již v polovině 30. let. **Sudetoněmecká strana (SdP)** vedená Konrádem Henleinem se ve 30. letech stala **nejvíce silnou parlamentní stranou**. Volila ji většina českých Němců. Ostatní německé strany, které podporovaly československou státnost a vládu (tzv. *aktivismus*), tehdy rychle ztrácely voliče i vliv. Dokonce i tradiční **německá sociální demokracie** přicházela o přízeň voličů ve prospěch nacionalistů. Přesto zůstala ve vládě až do zániku první republiky a v září 1938 se plně **postavila za Československo**.

NÁRODNOSTI V ČESKOSLOVENSKU V ROCE 1938

Od začátku 30. let **SdP** vystupovala vůči vládě s **požadavkem územní autonomie** sudetoněmecké oblasti, který byl pro českou stranu nepřijatelný. Podobné návrhy čeští představitelé odmítali už za Rakouska-Uherska. V průběhu roku 1937 SdP postupně přejímala

Vůdce sudetoněmeckých separatistů a předseda SdP Konrad Henlein měl českou matku, která se za svobodna jmenovala Dvořáčková a hlásila se k českému původu. Faktem zůstává, že Henlein nepatřil mezi největší radikály v SdP. Nacistickou ideologii přijal až v roce 1937. Za nacistické okupace se přímo nepodílel na teroru vůči Čechům, ačkoliv byl župním vedoucím a generálem SS.

nacistickou ideologii. Po *anšlusu* Rakouska (jeho připojení k Německu) v březnu 1938 se plně přizpůsobila Berlínu a proměnila se v nástroj zahraniční politiky Německa vůči Československu. V dubnu zveřejnila tzv. *karlovarské požadavky*, které znamenaly začátek nadcházející politické a následně i mezinárodní krize. Kromě autonomie už žádala i změnu zahraniční politiky republiky (její orientaci na Německo) a právo vyznávat svoji ideologii.

Neklid v pohraničí před obecními volbami vedl v květnu 1938 československou vládu k vyhlášení **částecné mobilizace**. Z požadavku sudetoněmecké autonomie se stal mezinárodní problém. Do republiky přicestoval britský **lord Runciman** na zprostředkovatelskou misi, avšak postavil se za sudetoněmecký požadavek autonomie. Praha si už tehdy začínala uvědomovat, že zůstává ve svém úsilí čelit nacistické agresi osamocena.

Henlein projíždí Chomutovem. Tento snímek vznikl ještě za existence Československa v létě roku 1938. Vedle sudetoněmeckých praporů proto vlají také československé státní vlajky. Avšak v duchu karlovarského programu SdP již plně převzala nacistický pozdrav vztyčenou pravicí.

SdP v Londýně. Henlein (vpravo) několikrát navštívil Velkou Británii, kde přesvědčoval vlivné osobnosti a politiky, aby se postavili za sudetoněmecké požadavky.

Shromáždění turnerů. Společná akce sudetoněmeckých tělovýchovných oddílů (tzv. turnerů) na náměstí v Žatci ve 30. letech.

Britská mise v ČSR. Lord Runciman (vlevo) u prezidenta Beneše na Pražském hradě. 4. srpna 1938.

Slovenští autonomisté. Šéf Slovenské ľudové strany (SLS) Andrej Hlinka (vpravo) se skupinkou katolických duchovních na demonstraci za autonomii v centru Bratislavy. Červen 1938.

